

Anne-Maija Aalto

MISTÄ VALO PÄÄSEE SISÄÄN

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Copyright © 2021 Anne-Maija Aalto ja Kustannusosakeyhtiö Otava

ISBN 978-951-1-38137-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

*I can't run no more
With that lawless crowd
When the killers in high places
Say their prayers out loud
But they've summoned, they've summoned up a thundercloud
And they're going to hear from me*

*Ring the bells that still can ring
Forget your perfect offering
There is a crack, a crack in everything
That's how the light gets in*

Leonard Cohen, Anthem

LUKU 1

Aleksei

Kun vedestä kohoavat tornitalot tulevat pilviverhon takaa näkyviin, en tavoita heti mitään tunnetta. Odotin, että paluu tuntuisi edes joltakin, mutta kun katson alhaalla avautuvaa kaupunkia, en tunne katumusta, en helpotusta. Tyhjiys leviää kylkiluiden alla kuin tuore ruhje, katseilta piilossa.

Vain kolmessa vuodessa olen ehtinyt unohtaa, kuinka suuri kaupunki on. Täällä maisemaa määrittävät valot: ne puhkovat kaikkialla kirkkaita reikiä keskitalven hämärtyvään iltaan kuin neulanpäät. Kaukaisuudessa kaupungin takana häämöttää Fuji-vuoren valkoinen huippu yksinäisenä kuin kuuluisi eri maailmaan – ei meille ihmisille vaan sille, mikä on ollut täällä ennen meitä ja tulee olemaan täällä vielä kauan meidän jälkeemme.

Opiskellessani Moskovassa minua pyydettiin usein kertomaan Uus-Tokiosta. Sisämaassa syntyneiden on vaikea kuvitella, millaista on elämä rannikolla, missä meri valtaa joka vuosi hieman enemmän maata alleen.

Minun teki mieli vastata: Kuvittele ensin veden alle jäänyt osa. Silmänkantamattomiin tornitalojen raatoja kuin teräviä

koralleja, joiden vihertäviä kylkiä vesi nuolee. Tyhjää tilaa siellä, missä matalammat rakennukset ovat hautautuneet aaltoihin. Rapistuvia kauppakeskuksia, joiden laakeat katot nousevat vedestä kuin kummalliset saaret. Kuvittele kokonainen maailma, jonne pääsee enää vain vettä pitkin. Sijoita sen uumeniin varjoihmiset, jotka soutavat pienillä lautoillaan siellä missä kadut ennen olivat, keräävät raunioista romumetallia tai mitä tahansa, minkä voi vielä vaihtaa rahaan. Veden alle jääneissä asunnoissa elää nyt ihmisten sijaan kaloja, jotka uivat sisään ikkunoista ja kutevat vanhoihin huonekaluihin.

Kuvittele sen jälkeen se osa kaupunkia, joka säästyi. Kerrostalot, sokkeloiset kadut ja kadunkulmissa särisevät valotaulut, jotka näyttävät uutisia päivin öin. Kuvittele viimeisen päälle siistityt puistot, joita on ensin helppo ihailta, mutta jotka alkavat hetken kuluttua näyttää oudoilta, kunnes ymmärrät, että ne ovat kaikki tyhjiään ihmisistä. Missä ihmiset ovat? Suurkaupunki nukkuu nyt aaltojen alla. Tänne jäivät vedennousun jälkeen vain ne, jotka olivat liian uppiniskaisia lähtemään.

Uutta kaupunginosaa, jossa rikkaat asuvat, vahtii päivin ja öin armeija. Siellä valot palavat joka ilta, vaikka monessa muussa kaupunginosassa ihmiset joutuvat elämään pimeässä. Ruoka-kauppojen hyllyt ovat puolityhjät, puhdas vesi maksaa enemmän kuin ruoka – ja se on jo jotakin, sillä ruokakin maksaa täällä paljon. Kuvittele varoitussireenit, joiden soitto halkoo hiljaisuutta mihin kellonaikaan tahansa ja ilmoittaa, että ilmanlaatu on jälleen laskenut vaarallisen huonolle tasolle, että hengitämme taas hiukkasia ja kuka ties mitä, se värjää hengityssuojaimet keltaisiksi jo yhden kävelyn aikana.

Kuvittele sanoin kuvaamatonta köyhyyttä, ihmisiä, jotka eivät omista yhtään mitään, jotka pyyhitään näkymättömiin heti kun he ilmestyvät patjoineen kadunkulmiin. Ja kuvittele sen vastapainoksi uskomatonta yltäkylläisyyttä, kiiltävän kauniita biilejä,

seitsemänkymmenennen kerroksen kattohuoneistoja, kauniisti puettuja ihmisiä ja ehdotonta valtaa.

Sen jälkeen kuvittele kaiken alle hiljaa kytevä levottomuus kuin räjähdysherkkä aine.

En minä tietenkään kertonut heille koskaan mitään tästä. Kerroin heille virallisen totuuden, aivan kuten hekin silloin harvoin, kun puhuivat siitä, mistä olivat itse tulleet.

Sataa vettä. Tihku leijuu ilmassa kuin sataisi väärään suuntaan, maasta ylös kohti taivasta. Vielä tutkimuslaitosta ei näy. Rakennus häviää korkeampien talojen taakse, mutta olemme jo lähellä, sillä lennämme nyt matalalla: kopterin jyskyttävä ääni jää kiertämään kumeana kaikuna rakennusten väliin. Kopteri kei-nahtaa sivulle ja puristan silmäni kiinni. Mustia silmäluomia vasten kaupunki tuntuu vielä hetken kaukaiselta. Aika hidastuu. Kunpa voisin jäädä vielä hetkeksi tähän, ilmaan kahden maailman välille.

Mutta kaupunki tulee vääjäämättä lähemmäs. Se tuntuu vain kasvaneen sillä aikaa, kun olen ollut poissa. On kuin tornitalot olisivat hakeneet toisistaan turvaa ja liikkuneet lähemmäs toisiaan. Niiden väliin jää vain kapeita katuja ihmisten kulkea. Lennämme yli tulvavallin, joka jakaa maailmamme kahteen: vedenalaiseen kaupunkiin koillisessa ja Uus-Tokioon lounaassa. Hylätyssä kaupungissa näkyy valoja siellä täällä. Vielä sielläkin eletään.

Suoraan kopterimme alapuolella puistoalueen reunalla seisoo jyhkeä kolmikulmainen laitosrakennus. Yllätyn sitä, miten pieneltä laitos näyttää ilmasta käsin. Muistoissani se on paljon suurempi, kokonainen oma maailmansa.

Kun kopteri alkaa laskeutua, saatan melkein tuntea, kuinka aika liukuu allani. Viimeksi kun näin laitoksen ilmasta käsin, olin lähdössä. Siitä on nyt kolme vuotta. Olin silloin vasta viidentoista, mutta luulin jo tietäväni, kuka olin. Katsoin kopterin

ikkunasta laitoksen nopeasti loittonevaa hahmoa ja lupasin itselleni, etten palaisi enää koskaan. Halusin laittaa kokonaisen mantereen minun ja entisen väliin, aloittaa viimein jotakin omaa. Nyt palaan, mutta tämä kaupunki ei ole enää koti.

Kopteri laskeutuu keinahdellen laitoksen kattotelakalle. Koskea tuuli puhaltaa minua vastaan, vesitihku pölyää sakeana ilmassa, kastelee silmäripset ja pistelee kasvoja. Tuulessa tuoksuu paisuva meri, mutta siihen sekoittuu muutakin. Laitoksella on oma hajunsa: se erittää yhä ympärilleen tuttua kemikaalien ja steriilien tilojen hajua. Joitakin asioita ei unohda koskaan, ei edes välimatkan tai vuosien jälkeen.

Tuuli viheltää katon korkeissa antenneissa. Tähyän laskeutumistelakan laidalle ja tavoitan sieltä Melnikovin tumman hahmon. Suoristan ryhtini ja kuljen välimatkan umpeen viivyttelemättä. Kohotan katseeni vasta aivan lähellä. Pettymys tulee ennen kuin ehdin estää. Mies ei olekaan Melnikov vaan tohtori Xao.

”Aleksi”, Xao sanoo tuttavallisesti ja hänen kasvoilleen leviää hymy, joka kaventaa hänen silmänsä lempeiksi viiruiksi. ”Mukavaa saada sinut vihdoon takaisin.”

Huomaan heti, millaisia jälkiä viimeiset kolme vuotta ovat jättäneet Xaon. Hän on harmaantunut viiksiään myöten, kasvoilla on uusia uurteita, hän näyttää talvitakkinsa sisällä väsyneeltä ja laihalta. Hymy on yhä tuttu, mutta minulle tulee tunne, että se kätkee paljon sellaista, mitä hän ei halua minun tietävän.

”Isäsi olisi tullut mielellään sinua vastaan, mutta hän jäi valmistelemaan uusien koeyksilöiden saapumista. Tänä iltana tulee pitkästä aikaa kuorma pohjoisesta. Ikävä sattuma, hän käski minun kertoa sinulle pahoittelunsa. Hän tapaa sinut myöhemmin illallisella.”

Xao kiertää käsivartensa hartiani ympärillä ja alkaa taluttaa minua kohti sisäänkäyntiä. Ja sillä hetkellä tunne viimein tulee. Nielaisen, mutta se pysyy itsepintaisena palana kurkussani.

Kaikki palaa liian äkkiä, muistot vyöryvät tahmeana massana päälle ja hetken minun on vaikea hengittää.

Katson suurkaupunkia, joka kohoaa laitoksen ympärillä. Maisema on tavallaan kaunis, mutta siinä on samalla jotakin tukahduttavaa. Laitoksen sijainti keskellä vartioitua kaupunkia on tarkkaan harkittu.

Melnikov ylennettiin edellistalvena laitoksen johtajaksi. Hän asuu itäsiiven ylimmässä kerroksessa. Hänen käytössään ovat asuinkerroksen kaikki viisitoista huonetta. Se sopii hänelle varmasti: Melnikov on aina tarvinnut linnoituksen itsensä ja muun maailman väliin.

Minut ottaa vastaan nuori mies, ei paljon minua vanhempi, tuskin kahdenkymmenen.

”Hyvää iltaa, *gospodin*. Olen Yasunari ja minulla on kunnia olla omapalvelijanne”, hän sanoo hyvin muodollisesti ja kumartaa. Ojennan hänelle talvitakkini ja hän ripustaa sen, ottaa matkatavarani ja alkaa johdattaa minua huoneiston poikki.

Kaikki huoneet on sisustettu samaan mahtailevaan tyyliin: ikivanhoja kokopuisia huonekaluja, kultakehyksisiä tauluja, jyrkeviä kirjahyllyjä. Katselen ympärilleni ja tunnen olevani museossa. Jokaisessa tilassa tuntuu menneisyyden paino. *Vakaumus*. Oleskeluhuoneen seinälle on ripustettu vanha Itäisten Kauppalittojen Unionin lippu: muistan sen lapsuudestani, sillä isä kertoi aina mielellään vieraille, että lippu on ensimmäisiä painettuja ja Unionin lippuja, siinä ei ole myöhemmiltä vuosikymmeniltä tutuksi tullutta kotkasymbolia vaan pelkät koristeelliset kullankäiset Unionin alkukirjaimet syvänsinisellä pohjalla. Harvinaisen hyväkuntoinen, hän sanoi ja kaikki nyökyttelivät kunnioittavasti, katselivat lippua kasvoillaan vaikeasti luettava ilme.

Tässä asunnossa on vain suljettuja ovia: Melnikovin työhuone, vierashuoneet, kotikylpylä, saunahuone, Melnikovin makuu-

huone, keittiö, ruokasali, kirjasto, omapalvelija luettelee, kun ohitamme niistä vuorotellen jokaisen.

”Entä mitä tuolla on?” kysyn ja viittaaan kohti käytävää, jonka päässä on vielä yksi suljettu ovi.

”Rouva Melnikovan makuu- ja kylpyhuoneet, *gospodin*”, palvelija sanoo ilmekään värähtämättä.

En ole kuullut äidistä mitään pitkään aikaan, mutta huoneen painavasta hiljaisuudesta tiedän, että hän on yhä omassa maailmassaan, jonne minulla ei ole pääsyä. Pettymys tulee refleksinomaisesti, siitä on mahdoton oppia irti. Yritän kuvitella mielessäni äidin kasvot, mutta en saa niitä tarkentumaan: ne ovat pelkkiä irrallisia osia, levottomat silmät, suupielten uurteet, korkea otsa. Niistä ei millään muodostu kokonaista ihmistä.

Minulle valmisteltu huone on yhtä mahtipontinen kuin koko asuntokin. Sänky on moitteettomasti sijattu, yöpöydällä on sine-töity vesipullo – kalleinta puhdistettua vettä, mantereelta maa-hantuotua – ja alassuin käännetty juomalasi. Yhdellä seinustalla on tammipuinen vaatekomero, toisella työpöytä, kolmannelle on ripustettu suuri peili. Sammutan heti kirkkaan kattovalon, potkin kengät jalastani ja asetun vuoteelle makaamaan.

Ikkunalasin tummennus on aktivoitu. Säädän katkaisijaa, kunnes maisema tarkentuu näkyviin ja tuttu kaupunki työntyy ikkunasta sisään. Korkeat tornit piilottavat himmenevän taivaan taakseen. Tähän aikaan vuodesta pimeys tulee varhain.

Kuuntelen asunnon hiljaisuutta ympärilläni. Mistään ei kantaudu elämisen ääniä, ei askeleita, puhetta, astioiden kilinää. Paikka on yhä sama lapsuudesta tuttu äänetön hauta.

Puran matkatavarani ja selaan viimeisimmät uutiset aikaa kuluttaakseni, mutta olen levoton. Epäröin poistua huoneestani, sillä en halua törmätä Melnikoviin. Maistelen mielessäni valmiiksi harjoiteltuja sanoja, ensitapaamistamme vuosien jälkeen, mutta sanat tuntuvat koko ajan laimeammilta. Luulin pa-

laavani laitokseen läpäisemätön kitiinikuori pehmeiden elinten suojana, mutta menneisyys odottikin minua täällä. Se pääsi sitkeästä panssaristani läpi heti kun hengitin keuhkoni täyteen laitoksen ilmaa.

Kaivan housujeni taskusta annostelijan, johon asetan huolellisesti puoli mitallista synteettistä efexaa. Puolikas mitallinen riittää rauhoittamaan hermot, puolikas mitallinen ei ole paljon mitään. Efexa ei sitä paitsi ole voimakasta, sitä käyttävät kaikki kotirouvista koulupoikiin. Käynnistän annostelijan, vien sen huulilleni ja hengitän. Hieman makea höyry kulkee keuhkoihini, sisään ja ulos. Lämpö valtaa jäsenet ja rauhoittaa sydämen. Hengitän uudelleen, ja sitten vielä kolmannen kerran, kunnes annostelija piippaa sen merkiksi, että aine on kulunut loppuun. Annan kehoni upota vuoteelle ja pian se muuttuu allani painavaksi ja nestemäiseksi. Suljen silmäni ja vähitellen kehoni häviää kokonaan.

Sisälläni hautuu jotakin mustaa. Miksi en tunne koskaan kuuluvani mihinkään, en edes tänne, omaan kotiini? Maatessani tässä olen jälleen kahdentoista, kymmenen, seitsemän ikäinen. Melnikov on töissä, äiti on vetäytynyt omaan lohduttomuuteensa, koko maailma niin kaukana, että on kuin sitä ei olisi olemassakaan.

Mutta pian efexan vaikutus syvenee, tunne hellittää ja hetken aikaa veden pinta on tyyni. Nyrkkini heltiävät auki. Sydän jatkaa lyömistään, keuhkot hengittämistään, muutakaan ne eivät voi.

LUKU 2

Aleksei

Havahdun ruokakellon soittoon. Huone on ensin hahmoton enkä tiedä, missä olen. Nousen vuoteesta ja valtava peili kehystää säikähtäneet kasvoni kuin ne olisivat jonkun vieraan. *Minä olen isäni talossa*, sanon ääneen kuvajaiselleni ja se toistaa sanani epäuskoisena kaikuna.

Paitani ja housuni ovat pitkän matkustuspäivän jäljiltä rypyiset ja kiharani sotkussa, mutta minulla ei ole aikaa vaihtaa vaatteita, sillä myöhästymisen ensimmäiseltä illalliselta ei tule kysymykseen. Siistin hiukseni ja silitän kämmenelläni pahimmat rypyt.

Rypyt siliävät, mutta pala kurkussa pysyy. Se on sama jäytävä epäonnistumisen tunne, joka on seurannut mukanani lapsuudesta aikuisuuteen, meren ja suuren mantereen poikki, molempiin suuntiin.

Ruokasali on tyhjä lukuun ottamatta omapalvelijaani, joka tervehtii minua kohteliaasti ja viittaa minut istuutumaan. Jo toistamiseen tunnen pettyväni: pöytään on katettu paikka vain minulle. Istuudun, ja hetken kuluttua palvelija tuo minulle alukkeiton.

”Eikö Melnikov tulekaan päivälliselle?” kysyn palvelijalta.

”Ei tänä iltana, *gospodin*. Hän lähetti aiemmin sanan, että hänellä on kiireitä.”

Palvelija ei nosta katsettaan kun puhuu. Hänen kaulansa on yhä laiha kuin nuoren pojan, leuassa ei ole vielä jäljeäkään parrankasvusta. Terävä aataminomena liikahtaa kuin ihon alle koteloitunut eläin kun hän nielaisee. Käänän katseeni pois.

”Entä rouva?” kysyn, vaikka tiedänkin jo vastauksen.

Palvelija nostaa nyt aran katseensa ja silmissä näkyy peittelemätöntä hämmästyä. Sitten hän vastaa niin kohteliaasti kuin osaa:

”Rouva syö ateriat aina yksin omassa huoneessaan.”

”Aivan, niin tietysti. Kiitos. Voit poistua.”

Toisen kerroksen huoltokäytävästä on paras näkymä laitoksen sisäpihalle, jota kirkkaat valonheittimet valaisevat. Asetun samaan paikkaan, jossa olen seisonut monet kerrat aiemminkin. Kaide on kylmä paljaita käsivarsiani vasten, ilmastointi löyhyttää ionisoitua ilmaa kasvoilleni. Pihalla parisenkymmentä uutta koeyksilöä seisoo kolmessa siistissä rivissä. Määrä on paljon pienempi kuin lapsuudessani, mutta se ei yllätä. Xaon puheista päättelin, ettei uusia koeyksilöitä ole enää yhtä helppo saada.

Lapsena minulla, Igorilla ja Jinillä oli tapana katsella toisen kerroksen ikkunasta, kun uusia koeyksilöitä tuotiin ihmistutkimuslaitokseen. Sitä tapahtui siihen aikaan vielä usein: uusi kuorma, kymmeniä uusia yksilöitä, saapui kahdesti kuussa. He olivat useimmiten ulkokansalaisia, mutta oli joukossa aina myös joitakin kokokansalaisia, joita kutsuttiin torakoiksi. Torakat olivat maanpettureina kaikkein alinta kastia ja päätyivät suoraan fysiologisten kokeiden osastolle.

Yksilöt tuotiin laitokseen suurissa kuormabiileissä, joiden kuomut oli nostettu ylös, niin ettei heitä nähnyt ennen kuin

heidät marssitettiin alas lavalta sisäpihalla. Uudet koeyksilöt olivat aina samanlaisia, aina yhtä pelokkaita, heidän vaatteensa olivat saastaiset ja kaikilla kasvoilla näkyi sama, tympeä pelko. Silloin vielä luulin, etteivät ulkokansalaiset osanneetkaan muuta ilmettä kuin sen, joka kasvoillaan he astuivat kuorma-
biilistä.

Suurin osa laitokseen tuotavista yksilöistä oli naisia, sillä terveet ja kyvykkäät miehet vietiin mieluummin työkomennuksille kuin ihmiskokeisiin. Naisia tuotiin laitokseen kaukaisten kaupunkien vankienkäsittelylaitoksista, osa päivienkin matkan päästä, ja moni oli saapuessaan niin heikossa kunnossa, että pyysi tuskin jaloillaan kun heidät järjestettiin riviin alkutarkastusta varten. Meillä oli tapana lyödä vetoa, kuinka moni vangeista pyörtyisi ennen lajittelua.

Aivan ensin joukosta erotettiin torakat. Sylki pyöri suussani, kun katselin heitä ja minun olisi tehnyt mieli huutaa: hävetkää! Me nostimme aina metelin, kun heitä käsiteltiin. Se kuului asiaan. Jo silloin oli tehtävä ero meidän ja niiden välille.

Sen jälkeen vartija skannasi pihalle jääneiden ulkokansalaisten niskaan upotetut tunnistesirut ja kirjasi heidät sisään. Melkein kaikki nuoret naiset ja osa nuorista miehistä päätyivät psykologisen tutkimuksen osastolle, vanhemmat vangit ohjattiin puolestaan fysiologisen tutkimuksen siipeen. Jos mukana sattui olemaan raskaana olevia yksilöitä – mitä tapahtui harvoin – myös heidät ohjattiin fysiologiselle puolelle. Heistä saatiin kerättyä arvokasta tietoa erityisesti lääke- ja myrkytyskokeissa.

Mieleeni on jäänyt eräs kerta, jolloin yksi vangeista sylkäisi tarkastusta suorittanutta vartijaa kasvoihin. Koeyksilö oli nuori nainen, poikkeuksellisen jäntevä ja terveen näköinen yksilö. Ikkunan takana me kavahdimme näkyä. *Kuvottavaa*, Jin sanoi ja oli yökkävinään. *Ulkokansalaisen sylkeä! Sairasta!* sanoi Igor.

Kuka ties mitä tauteja ne levittivät, uutisissa puhuttiin milloin mistäkin hökkelikylissä leviävästä viruksesta. Jopa me tiesimme, ettei ulkokansalaisiin sopinut koskea paljain käsin. Minuaikin puistatti, mutta tunne, jota yritin tavoittaa, oli paljon syvemmällä. Yritin kuvitella, miltä naisesta tuntui. Millaista olikaan hänen raivonsa?

Vartija kohotti vaistomaisesti aseensa, mutta isäni kielsi häntä ampumasta, sillä koeyksilöt olivat heti pihaan saapuessaan laitoksen omaisuutta. Yksilöt olivat hyvin arvokkaita, menekki oli kova ja heistä oli aina pula.

Katselin, kuinka isäni meni naisyksilön luo ja sanoi jotakin, mitä en voinut lasin läpi kuulla. Nainen painoi päänsä, raivo katosi pinnan alle piiloon. Isän ei tarvinnut edes koskea häneen, sillä hänen sanansa olivat nyrkkejä painavimmat. Sellaista on todellinen valta, ajattelin kun katselin häntä ikkunan takaa. Siihen aikaan osasin toivoa vain, että jonakin päivänä minusta tulisi isäni kaltainen.

Nyt pihalla ikkunan takana alkutarkastus on suoritettu ja yksilöt on lajiteltu riveihin sen mukaan, minne heidät seuraavaksi ohjataan. Katselen tapahtumia ulkopuolelta kuin elokuvaa. Isäni seisoo kaiken keskellä valkoisessa takissaan niin kuin niin monta kertaa ennenkin. Boris Melnikov. Kookas, suoraryhtinen, hiljainen mies. Tarkkailen häntä pimeästä. Tuntuu jotenkin tyydyttävältä, että minä voin nähdä hänet, mutta hän ei voi nähdä minua.

”Arvasin, että sinut löytää täältä”, tuttu ääni rikkoo hiljaisuuden. Pitkä ja roteva vartijan asuun pukeutunut mies lähestyy minua hymyillen. Kestää hetken ennen kuin tunnistan tulijan Igoriksi. Hän on kasvanut pituutta, muuttunut harteikkaammaksi ja menettänyt poikamaiset piirteensä.

”Igor”, sanon ja ojennan käteni tervehdykseen. ”Sininen pukee sinua.”

Igor tarttuu käteeni lujasti ja puristaa. Hän hymyilee tuttua, hieman juroa hymyään. Katson sinistä vartijan haalaria ja sen rinnassa komeilevaa kultaista kotkaa, ja minulle tulee surullinen olo, mutta Igor hehkuu ylpeyttä.

”Helveti, Aleksei. Kauanko siitä oikein on?” Igor sanoo.

”Kolme vuotta.”

”Viimeksi kun näimme, sinulla ei kasvanut edes parta.”

”Ei sen paremmin kyllä sinullakaan.”

Igor nauraa, ja nauru palauttaa minut vuosien takaiseen aikaan. Siitä ei tule pelkästään hyvä olo, mutta ei huonokaan. Igor asettuu viereeni ja nojaa kyynärpäänsä kaiteeseen. Ulkona hoitajat ovat alkaneet ohjata uusia koeyksilöitä sisälle laitokseen.

”Eivät laskeneet minua vielä kuorman purkuun”, hän sanoo pettyneenä. ”Aloitin tässä hommassa vasta muutama viikko sitten niin että täytyy ensin hankkia kokemusta ennen kuin pääsen kunnon töihin. Vähän yksitoikkoistahan partiointi on, mutta jostakin on aloitettava. Täytyy tehdä vielä montaa paskatyötä ennen komentajan arvoa, mutta olen kärsivällinen.”

”Äitisi on varmasti ylpeä”, sanon niin kuin on tapana.

”Hän kohtelee minua kuin kuninkaallista. Ennen hän ei suostunut edes petaamaan vuodettani, mutta nyt...”

Igor jättää lauseen kesken ja me tuijotamme tummaan iltaan, katsomme, kuinka viimeiset yksilöt talutetaan sisään. Hetken kuluttua Igor jatkaa:

”Nyt kun etelässä taas soditaan, armeija tarvitsee kipeästi lisää sotilaita. Pääsen varmaan jo vuoden päästä tositoimiin.”

”Niinkö? Sehän on hienoa”, sanon, mutta sisälläni solmu tiukkenee. Uutisheijastimeni hälyttää vaimeasti taskussani sen merkiksi, että jälleen uusi uutinen odottaa lukemista, jälleen on saavutettu suuri voitto tai kukistettu konflikti tai kitketty kapinallissolu juurineen irti.

”Sinä siis valmistuit”, Igor toteaa lopulta jotakin sanoakseen.

”Mitä aiot tehdä seuraavaksi?”

”Lähden kevättalvella Pekingiin lukemaan lääketiedettä”, vastaus tulee valmiina, miettimättä. Se on istutettu minuun jo lapsena.

”Jatkat siis isäukkosi jalanjäljissä. Se on hieno juttu. Sinä olitkin aina meistä kaikkein älykkäin.”

Häkellyn ja vilkaisen syrjäsilmin Igoria, mutta hän vaikuttaa vilpittömältä. Miten hämmentävää onkaan palata tällä tavalla menneeseen, aivan kuin viimeiset vuodet olisivat olleet pelkkä sivulause tarinassani.

”Isäsi on iso kiho täällä nykyään”, Igor sanoo.

”Niin, kuulin siitä.”

”Hän on hyvä tyyppi. On aina pitänyt minun puoliani.”

Katselen Melnikovin pitkää hahmoa pimeän läpi osaamatta vastata.

”Et ole käynyt sen jälkeen kun lähdit. Eivätkö ne laskeneet lomille?”

”Matka on niin pitkä, että olen opiskellut lomatkin opistolla.”

”No, se käy järkeen. Kerrohan. Millaista Moskovassa oikein on?” Igor kysyy, antaa uteliaisuudelleen periksi. En ole valmis palaamaan Moskovaan juuri nyt enkä varsinkaan Igorin kanssa. Jos raotan hiemankin ovea, kaikki tulee yhtenä ryöppynä. Sanon sen sijaan sen, mitä hän todella haluaa kuulla.

”Moskova ei ole niin ihmeellinen kuin sanotaan. Siellä on enemmän kaikkea, ongelmiaakin.”

Toivon, että se riittää tänään. Ilmastointi humisee, kaksi varijaa kulkee ohi ja tervehtii Igoria. Tukahdutan haukotuksen, mutta Igor huomaa ja sanoo:

”No, olet väsynyt matkan jälkeen, lasken sinut lepäämään. Huomenna voisin tarjota sinulle lasillisen vuoroni jälkeen. Voitaisiin vaihtaa kunnolla kuulumisia.”

Igor virnistää tyytyväisenä ja taputtaa minua olalle niin lujasti että horjahdan askeleen eteenpäin.

”Vanha kunnan Aleksei. Sinä se et sitten ole muuttunut yhtään”, Igor sanoo hymyillen. Hänellä ei ole aavistustakaan siitä, kuinka väärässä hän on.

LUKU 3

Koeyksilö

Kuormabiilissä haisee ihminen. Lika, hiki, pelko. Sen ummehtuneessa ilmassa minä haistan kaikki ne, jotka ovat olleet kyydissä ennen meitä. Aluksi olen kohtelias ja seison: mukana on joitakin, jotka ovat vielä heikommassa kunnossa kuin minä. Kaikki eivät mitenkään mahdu istumaan, meitä on kaksikymmentä eikä kuormabiili ole kovin suuri.

Mutta kun matka vain jatkuu ja teemme pitkiä pysähdyksiä, joiden aikana biiliin lastataan lisää vankeja, väsyn olemaan kohtelias. Kämperryn pienelle kerälle laatikoiden luo kuin kissa, vedän polvet rintaani vasten ja yritän tehdä itseni niin pieneksi kuin saatan. Yritän nukkua. Nukunkin.

Jossain vaiheessa valo jälleen muuttuu ja tulee uusi päivä: aamu pyrkii kapeana keilana kuomun päälle viritettyjen pressujen raosta. Vien kasvoni sen luokse ja hengitän ahnaasti ulkoa pulppuavaa raikasta ilmaa. Henkeni höyryää. Näen pressujen raosta lunta ja metsää. Metsää! En ole nähnyt puita sen jälkeen kun minut vangittiin. Olen nähnyt vain sellini kiviset seinät ja ikkunastani aina saman viipaleen taivasta.

On hyvin kylmä ja me painaudumme tiiviisti toisiamme vasten pysyäksemme lämpimänä. Minua paleltaa, ylläni on vain

vankilan ohut paita ja kuluneet housut. Miayko huojuu vierelläni kuin nuori puu tuulessa. En tunne vangeista nimeltä muita kuin hänet: olemme viettäneet viimeiset kolme kuukautta samassa vankeinkäsittelylaitoksessa Otasakin kaupungin laitamilla. En vieläkään ole varma, miksi hän on täällä, mutta luulen, että hän jäi kiinni varastaessaan kokokansalaisilta. Keskivakava rikos, ei kuolemantuomion arvoinen, mutta on kuitenkin selvää, ettei Miayko pääse enää koskaan kotikyläänsä. Niin kuin en minäkään.

Matka jatkuu, pressun raosta näen, että metsä harvenee ja katoaa, sen tilalle tulee taloja, korkeampia kuin olen koskaan nähnyt. Vetäydyn pois pressunraosta ja ummistan silmäni. Silmäluomiani vasten erotan yhä vuoret.

Kun kuormabiili viimein pysähtyy nytkähtäen, kuomu avataan ja sadetaivaan syvä sinisyys tulvahtaa vastaan. Kaupungin kirkkaat valot heijastuvat taivaalle ja saavat pilvet hehkumaan luonnotonta, keltaista valoa.

Meidät on tuotu jonkin rakennuksen sisäpihalle enkä näe ympärilläni juuri muuta kuin sen korkeat seinät ja tummansinisen taivaan niiden yläpuolella. En usko, että tämä paikka voi olla paljon pahempi kuin se, mistä olemme tulossa.

Olemme lähellä merta, haistan ilmassa suolan. Meren tuoksusta ei voi erehtyä. Käänän kasvoni sitä kohti, kun vartija skannaa niskaani upotetun tunnistesirun: sellainen löytyy jokaiselta, joka on syntyjään japanilainen, ulkokansalainen. Skanneeri piippaa kolme kertaa. Vaikka en haluaisi, luettelen automaattisesti mielessäni oman tunnuslukuni. Haluaisin irrottaa itseni siitä, olla kerrankin vain minä, mutta he eivät koskaan ole antaneet minulle mahdollisuutta valita omaa elämääni enkä saa sitä oikeutta nytkään.

Minut, samoin kuin Miaykokin, ohjataan jonoon, jossa on pääasiassa nuoria naisia. Kaikki miehet ja iäkkäämmät naiset

joutuvat toiseen jonoon. Mitä siitä voi päätellä? En keksi yhtäkään selitystä. Lääkärit puhuvat loitommalla toisilleen ja katselevat meitä. Minun tekisi mieli käskeä heitä katsomaan pois, mutta en jaksa. Kehoni on saanut osakseen liian monta turhaa iskuja. Hämärä tihenee illan pimeäksi, kun meidät ohjataan sisälle laitokseen. Kun astun kynnyksen yli, lupaan jälleen kerran itselleni, että tämä on viimeinen kerta. Että seuraava kynnys, jonka ylitän, on oman kotini kynnys.

Mistä sitä tietää, ajattelen, mutta siihen on yhä vaikeampi uskoa.

***

ALKUTARKASTUS / Koeyksilö Y-981

Ensimmäisen kuun 5:ntenä päivänä uuden ajanlaskun vuonna 212

Alkutarkastuksen suorittaja: Boris Melnikov

Naispuolinen yksilö. Ikä 18 vuotta. Perusterve.

Verikoe tehty, ei tartuntatauteja. Suositellaan silti tavanomaista huolellisuutta sekä hygieniakäsineiden käyttöä käsiteltäessä ennen desinfiointia ja loishäätöä.

Alkutarkastuksessa ei ilmene huomautettavaa. Käytös tarkastustilanteessa kuuliaista ja yksilöä on helppo käsitellä. Kuitenkin vankilan tiedoissa maininta väkivaltaisesta käytöksestä: suositellaan lääkittynä pitämistä (alkuun Hafal 5 mg kahdesti päivässä, annostusta nostetaan tarvittaessa myöhemmin) sekä varotoimena sormenkynsien poistamista.

Yksilö vastaa kognitiivisilta kyvyiltään ulkokansalaisten keskiarvoa. Ymmärtää puhetta, vastaa puhuteltaessa, totelee käskyjä. Puhuu sujuvaa yleiskieltä. Alkukeskustelun pohjalta määrään koeyksilön psykologisten kokeiden osastolle muistimanipulaatiokokeeseen.

LUKU 4

Marija

Kelluva kaupunki on pimeällä vaarallinen paikka jopa niille, jotka tuntevat sen kuin kotinsa. Etenkin vuoroveden vaihtuessa on oltava varovainen, sillä virtaukset ovat voimakkaita eikä näin kaukana kaupungin sisällä ole juuri valoja. Veden alla on paljon romua ja se muodostaa kareja, jotka on muistettava ja osattava kiertää.

Koko viikon on satanut vettä ja kanava velloo täytenä ympärilämmen. Hylätty kaupunki tuntuu huojuvan ja kelluvan virtausten mukana. Olemme palaamassa täydennysretkeltä eikä matkaa ole enää pitkälti. Lasken huolellisesti mielessäni käännoiksi ja luen tuttuja maamerkkejä kuin karttaa. Vanhan pankkitalon jälkeen meidän on käännyttävä vielä kerran oikealle ja sitten olemmekin jo pian perillä.

Valtava lasiseinäinen rakennus nousee pimeästä vedestä kuin hiljainen vuori, ja lauttamme lipuu hiljaa ohi. Väistämme lahon puunlatvan, ja Petrov ohjaa lautan keskelle kanavaa, jossa virtaus kiihdyttää vauhtiamme.

Sitten lautta vavahtaa ja jokin repii sen pohjaa. Kiroan. Keinahdamme sivulle ja hetken luulen, että lautta haukkaa vettä, mutta pysymme pinnalla.

”Lyhtypylväskö?” Petrov kysyy enemmän itseltään kuin minulta.

”Vaikka vesi on näin korkealla sateen jälkeen? En usko. Romua se varmaan on. Odotas, kurkistan, jos näkisin.

Kokematon Sasha syyttää solalyhdyn, joka on varattu hätätapauksia varten, mutta minä kiellän häntä heti. Valo on näillä seuduin vaarallista, se kerää uteliaiden katseet ja houkuttaa yöperhoset luokseen. Hän sammuttaa lyhdyn käskystäni, mutta hetken kirkasta valoa katsottuani en enää erota pimeästä mitään. Kumarran käteni viileään veteen ja kurkotan niin pitkälle kuin saatan. Tunnen jotakin metallista.

”Romua se on. Veikkaan vanhaa biiliä. Joskus virtaus nostaa ne pintaan”, selitän Sashalle. Sitten kuulen jotakin. Ääni tulee edeltämme. Petrov nostaa aironsa äänettömästi vedestä ja minä teen samoin. Hänkin on kuullut äänen, silmistä luen huolta. Me kuuntelemme pimeää. Jostakin kuuluu loiskahdus ja me painaudumme saman tien tiiviisti lauttamme pohjalle.

Meidät on nähty.

Tiedän sen jo ennen kuin valokeilat syttyvät ja armeijan pikaveneiden moottorit käynnistyvät korviahuumaavaan pauhuun. Hiljaisuudessa kaikki äänet moninkertaistuvat, ne liukuvat vettä pitkin ja tornitalojen seinät vangitsevat ne väliinsä.

Ei ole aikaa ajatella. Koulutukseni palautuu hetkessä mieleeni: on sukellettava, paettava, etsittävä turvapaikka. Petrov on jo vedessä, minä nousen ja kiskon Sashaa hihasta, mutta valot ovat naulinneet hänet aloilleen.

Sukellan valokeiloja pakoon. Syvällä pinnan alla vesi on kylmää ja pikimustaa. Muistelen hätäntyneenä: kymmenen metriä vasemmalle, siellä oli asuinkerrostalo, avoimia ikkunoita, ovia, sinne on päästävä. Käteni harovat pimeää vettä ja jalkani potkivat, kaukaa kuulen paksuja, veden läpi kantautuvia ääniä. Uin niitä karkuun.

*On varottava menemästä liian syvälle. On varottava vedenalais-
ta romua. On varottava sekoittamasta suuntaa. On varottava me-
nemästä paniikkiin.*

Viimein käteni tapaavat rakennuksen seinän ja nousen hen-
keäni haukkoen pintaan. Valot ovat vieläkin liian lähellä, mut-
ta olen oikeassa suunnassa. Keila kiittää vettä pitkin, ja paljon
kauempana näen pään joka nousee yhtäkkiä pintaan kuin kork-
ki, mustat hiukset ja kalpeat kasvot, henkeä haukkova suu. Hel-
vetti sinun kanssasi, Sasha.

Valo osuu häntä suoraan kasvoihin ja hän siristää silmiään,
huutaa apua, huutaa *meidän nimiämme*. Hän on puhtaan pako-
kauhun vallassa. Näen, että hänen päänsä pulppuaa verta. Niin
helppoa se on, ei tarvita kuin yksi väärä liike. Näillä kaduilla on
yli kymmenen metriä vettä, mutta pohjalla on yhä vanhoja ra-
kenteita ja valopylväitä ja puunrunkoja, vaikka mitä, mihin su-
keltaessa saattaa itsensä satuttaa.

Petrov tarttuu lujasti olkapäähäni. Tule, katse sanoo ja sukel-
lamme jälleen.

Veden alla käteni seuraavat limaista seinää, joka kasvaa
vihreää nukkaa. Keuhkoni huutavat happea, mutta viimein
löydän seinästä aukon, joka on joskus ollut ikkuna. Sukellan
sisään Petrovin perässä. Jalkani jää kiinni johonkin ja kun ku-
marrun sen puoleen, lyön pääni. Äkkiä en tiedä, missä suun-
nassa pinta on ja vedän vettä henkeen, haron käsilläni vimma-
tusti, nousen, nousen, nousen kunnes tapaan viimein pinnan.

Me kellumme aivan katonrajassa. Ilmatilaa on vielä puoli-
sen metriä, mutta on yhä nousuvesi eikä meillä ole paljon ai-
kaa.

He saivat Sashan.

Mikä typerys. Vaikka ei hänelle oikeastaan voi olla vihainen,
tiedänhän minä. Hän on vasta nuori, ei edes kuuttatoista. Hän
ei vielä tunne tätä kaupunkia. Sitä paitsi tiedän liiankin hyvin,